

AZƏRBAYCANDA UŞAQ XORUNUN PROBLEMLƏRİNƏ BİR NƏZƏR

Zülfüyyə Mövsümova
E-mail: zulya008@list.ru

Günü-gündən çiçəklənən respublikamızda uşaqların estetik tərbiyəsinə böyük əhəmiyyət və diqqət yetirilir. Estetik tərbiyənin formalaşmasında mühüm vasitələrdən biri də xor ifa tərzidir. Xor ifa üslubu vasitəsilə uşaqlar incəsənətə qoşulur, onun dərinliklərini dərk edir və dünyagörüşlərini genişləndirirlər.

Bildiyimiz kimi, Azərbaycanda xor kollektivlərinin yaradılması dahi Üzeyir Hacıbəylinin adı ilə bağlıdır. O zamana nəzər saldıqda belə görürük ki, xor kollektivinin təşkili, yaradılması və inkişaf etdirilməsi elə də asan məsələ deyildi. Lakin sevindirici haldır ki, bu problem zamanla həllini tapdı və nəticə etibarilə Azərbaycanda Dövlət Xor Kapellası başda olmaqla bir neçə xor kollektivi yaradıldı. Hazırda kapellanın bədii rəhbəri respublikanın xalq artisti, professor Gülbacı İmanovadır və mübaliğəsiz deyə bilərik ki, kollektiv dünya musiqisinin ən çətin xor partituralarının öhdəsindən bacarıqla gəlir. Onu da qeyd edək ki, Gülbacı İmanova Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının "Xor dirijorluğu" kafedrasının müdürüdür və onun peşəkarlığı, diqqətçilliyi, tələbkarlığı nəticəsində gənc xormeysterlərin dünyagörüşü genişlənir və püxtələşir.

Təəssüf ki, bu cür nailiyyət uşaq xorunun təşkili sahəsində hələ lazımı səviyyədə deyil. Düzdür, tarixən fəaliyyət göstərmiş Əfsər Cavanşirovun Azərbaycan Dövlət Televiziya və Radiosunun "Bənövşə" uşaq xoru, Uşaq Filarmoniyası xoru, Bülbül adına orta ixtisas musiqi məktəbinin və başqa uşaq musiqi məktəblərinin xorları, o cümlədən vaxtilə fəaliyyət göstərmiş Mələk Vəlizadənin "Mələklər" xoru və Zərifə İsmayılova tərəfindən təşkil edilmiş oğlanlardan ibarət "Göyərçin" uşaq xoru kimi kollektivlərinin adlarını qeyd etmək olar. Lakin razılaşmaq ki, əhalisinin sayı 9 milyondan çox olan bir ölkə üçün bu çox cüzi nəticədir. Görəsən, belə bir vəziyyət hansı səbəbdən yaranıb?

Hamımız çox gözəl bilir ki, uşaq xorlarının təşkili çox mürəkkəbdir, uşaqlarla çalışan xormeysterlərin zəhməti də danılmazdır. İlk növbədə xormeysterdən tələb olunan başlıca keyfiyyət yüksək enerji ötürmək qabiliyyətidir. Uşaqların emosionallıqlarını

sakıtləşdirməyin nisbətən çətinliyi məlumdur. Çalışmaq lazımdır ki, onlar oyunla, zarafatla xorda oxumağa cəlb edilsinlər. Mübaliğəsiz demək mümkündür ki, məktəbəqədər azyaşlı, ibtidai məktəb yaşlı uşaqlarla iş zamanı bu və digər müşküllər düşüncə açıqlığı və uşaq səslərinin xüsusi gözəlliyi ilə kompensasiya olunur.

Xoşbəxtlikdən Cövdət Hacıyev adına 3 saylı uşaq musiqi məktəbində dərs dediyim zamanlar oğlanlardan ibarət kiçik "Ataşgah" xorunun təşkili mənə tapşırıldı. Həmin təhsil ocağında oğlanlar və qızlardan ibarət "Renessans", kiçik sinif şagirdlərindən ibarət "Cırdan" xoru kimi xorlar fəaliyyət göstərsə də, 2012–2013-cü illərdə təşkil etdiyim kollektivə qədər oğlanlardan ibarət xor yox idi. Təəssüf ki, bu xor cəmi bir il fəaliyyət göstərə bildi. Bu baxımdan uşaq xorunun təşkili məsələləri mənə xeyli doğmadır.

İlk növbədə onu qeyd edim ki, xora uşaqların və xüsusilə oğlanların cəlb edilməsi ən böyük problemlərdəndir. Düşünürəm ki, bu, musiqi məktəblərində xor dərslərinin şagirdin əhəmiyyətini kamilləşdirilməsi və inkişafı məqsədilə əsas olmayan fənlər siyahısına daxil edilmiş fənn kimi keçilməsindən irəli gəlir. Bundan başqa, musiqi məktəblərində xorla iş ona görə çətin ki, xorlara xüsusi bacarıqlı uşaqlar deyil, bütün şagirdlər cəlb olunur. Lakin eyni zamanda bu üsulun müsbət keyfiyyətləri də vardır. Belə ki, orta biliklərə,

hazırlığa malik şagird belə kollektivdə özünü daha əmin hiss edir və zamanla bacarıqlı şagirdlər siyahısına qoşulur; məsələn, öz təcrübəmə əsaslanıb deyə bilərik ki, xalq çalğı alətləri, zərb alətləri, simli alətlər və s. başqa alətlər üzrə təhsil alan və ümumiyyətlə ilk addımlarda eşitmə qabiliyyəti zəif olan şagirdlərimdən bəziləri nəticədə ən yaxşı ifaçılara çevrildilər.

Xor ifasının tanıtılmasının əsas problemlərindən biri də repertuar problemidir. Həqiqətən də, respublikamızda keçirilən xor müsabiqələrində iştirak edən kollektivlərin repertuarına nəzər saldıqda tez-tez təkərçılıqlə və müasir bəstəkarların əsərlərinin azlığı problemi ilə qarşılaşıq. Əsasən Azərbaycan bəstəkarlarının uşaq xoru üçün əsərləri azdır. Halbuki müasir kompüter texnologiyaları, eləcə də müxtəlif ölkələrin xor kollektivləri ilə şəxsi yaradıcılıq əlaqələri ölkəmizin xormeysterlərinə digər Avropa ölkələri xor kollektivlərinin repertuarı ilə tanışlıq şəraiti yaradır. Belə ki, bu cür kollektivlərdə uşaqlar 5–6 yaşlarından etibarən klassiklərin əsərləri və xalq mahnıları ilə yanaşı, müasir bəstəkarların əsərlərini də ifa edirlər. Deməli, uşaqlarda nəinki klassik və xalq mahnılarının, eləcə də müasir bəstəkarların əsərlərinin xorla ifası tərbiyə olunur, hansı ki çox vacib və faydalıdır.

Ümumiyyətlə, bu prosesi sürətləndirmək məqsəduyğun olardı. Təbii ki, müasir musiqi qulağayaxın klassik musiqidən seçilir. Belə bir qənaət qeyri-adi səslənmə yaradan yeni lad çalarlarının istifadəsində, yeni alət üsullarının tətbiqində, əsərin forma quruluşunun sərbəstliyində özünü göstərir. Bu baxımdan ifaçı-musiqiçidə müasir musiqini aşılamaq və tərbiyələndirmək əhəmiyyətlidir.

Ədəbiyyat:

1. Чесноков, П. Г. Хор и управление им / П. Г. Чесноков. – М.: Госмузиздат, [1961]. – 241 с.
2. Птица, К. Б. Очерки по технике дирижирования хором: материал к курсу техники дирижирования / К. Б. Птица. – М.; Л.: Музгиз, 1948. 160 с.
3. Асафьев Б. В. О хоровом искусстве: Сб. статей / Сост. и коммент. А. Павлова-Арбенина. – Л.: Музыка, 1980. – 216 с.
4. Мамедова Л.М. "Хоровая культура Азербайджана. Пути становления и разработка проблемы хорового исполнительства". Учебное пособие. Б., 2010, "Adiloğlu", 232 с

Резюме

Создание детских хоров должно стать приоритетным направлением в воспитании художественного вкуса у детей с самого раннего возраста. В работе с детскими коллективами возникает множество проблем. В данной статье рассматриваются некоторые из них, как например: высокий профессионализм хормейстера, его умение найти подход к детям, нехватка репертуара и др.

Ключевые слова: хор, хормейстер, детский хор, музыкальное образование

Təəssüf ki, uşaq xor musiqisi notları, məsələn, fortepiano notları qədər çox deyil. Müasir xor əsərlərindən ibarət məcmuələrin çoxalması, seçimin böyüklüyü vacibdir. Düzdür, son zamanlar müasir bəstəkarların əsərlərindən ibarət bəzi məcmuələr işıq üzü görsə də, yenə də bu sahədə "repertuar açlığı" özünü göstərir. Bəstəkarlar xor musiqisinə çox ciddi yanaşmalıdırlar, onların çiyinlərinə böyük məsuliyyət düşür.

Bütün yuxarıda deyilən çətinliklərə baxmayaraq sevindirici haldır ki, son zamanlar dərin daxili yenilənmə ilə müşayiət olunan uşaq xorlarının bəzi yüksəlişi izlənilir. Qeyd etməliyik ki, 2006-cı ildən etibarən Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi respublikamızda zəngin xor mədəniyyətini qoruyub saxlamaq və inkişaf etdirmək, uşaq musiqi və incəsənət məktəblərində xor fənninin tədrisinin səviyyəsini yüksəltmək, onlarda kiçik yaşlardan bu sənətə maraq oymaq, xormeysterlərin yaradıcılıq fəaliyyətini artırmaq məqsədilə hər il aprelin 1-dən 30-dək uşaq xor kollektivlərinin respublika müsabiqəsi keçirilir. Müsabiqəyə Azərbaycan Dövlət Xor Kapellasının bədii rəhbəri və baş dirijoru Gülbacı İmanova sədrlik edir. Məhz bu müsabiqənin nəticəsi olaraq uşaqların xor ifa üslubuna marağı əhəmiyyətli dərəcədə yüksəlmişdir. Zənnimcə, uşaqların xora maraqları və onun əsl mənada dirçəlişi xor mədəniyyətinin hələ uşaq yaşlarından şagirdlərə aşılması ilə mümkün olacaq, ümumtəhsil məktəblərində "Musiqi" dərsi təkcə kitablarla kifayətlənməyəcək, xor ifaçılığı təcrübə kimi dərslərə əlavə ediləcək və hər bir ümumtəhsil məktəbinin öz xor kollektivi yaradılacaq. Ola bilsin ki, uşaq xoru bu zaman musiqi sənət dəyərləri iyerarxiyasında özünə layiq yerini tutacaq. ♦

Summary

An important component of the development of musical-aesthetic culture of the younger generation is choral singing - the most available form of collective music-making. That is why the creation of the children's choir should be a priority in the education of artistic taste in children from an early age. In working with children's groups there is a lot of problems. This article discusses some of them, such as: high professionalism of the choirmaster and his ability to reach out to children, the lack of repertoire, and others.

Key words: choir, chorus master, children's choir, music education.